

Antalya ve Side Müzelerinde Bulunan Pamfuliya Lehçesi, Sidece ve Pisidce Yazıtlar Korpusu Projesi: 2005

Corpus Project for Inscriptions in the Pamphylian Dialect, and the Sidetian and Pisidian Languages in the Antalya and Side Museums: 2005

Ş. Recai TEKOĞLU

2003 yılından itibaren Antalya ve Side Müzelerinde bulunan Pamfuliya lehçesi, Sidece ve Pisidce yazıtlar korpusu projesini Kültür ve Turizm Bakanlığı Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün izinleri ile yürütmüş bulunuyorum. Müze çalışmalarım esnasında yardım ve desteklerini gördüğüm A. Atilla'ya ve A. Dedeoğlu'na teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

Projenin ilk etap çalışmaları Pamfuliya lehçesindeki yazıtlara ayrılmıştır. Pamfuliya lehçesi daha 1840'lı yıllarda bölgeye gelen ilk seyahatçilerin dikkatini çekmiş bir alandır. Syllion kentindeki uzun Pamfuliya lehçeli anıtın keşfi de bu dönemlere rastlar. 1960'lı yıllara kadar Lanc-koronski, L. Robert, G. Bean gibi araştırmacıların münferit yayınlarından sonra Cl. Brixhe bölgeyi sistemli bir şekilde incelemeye başlamış ve 1976 yılında Le Dialecte Grec de Pamphylie (=DGP). Documents et Grammaire. BIFEA 26, Paris, kitabında 178 kadar yazıt yayınlamıştır. Bu eserde yer alan yazıtları daha sonra sonuncusuna benim de katıldığım 5 ek yayın daha izlemiştir.

- 1) DGP 179-192: Suppl. I, *Études d'archéologie classique* (= EAC) V (1979), 9-16
- 2) DGP 193-225: Suppl. II, *L'Asie Mineure du nord au sud*, EAC VI (1988), 167-234
- 3) DGP 226-242: Suppl. III, *Hellènika Symmikta*, EAC VII (1991), 15-27
- 4) DGP 243-257: Suppl. IV, *Kadmos XXXV* (1996), 72-86
- 5) DGP 258-276: Suppl. V, *Kadmos XXXIX* (2000), 1-56

Since 2003, I have been conducting a corpus project for the inscriptions covering the Pamphylian dialect and the Sidetian and Pisidian languages kept at the Antalya and Side museums with the permission issued by the Directorate General of Museums and Cultural Heritage of the Ministry of Culture and Tourism. I would like to express my thanks to A. Atilla and A. Dedeoğlu, who have supported my work at these museums.

The first stage of the project is dedicated to inscriptions in the Pamphylian dialect, which had already attracted the attention of travellers visiting the region in the 1840's. The monument carrying the long inscription in the Pamphylian dialect in the city of Syllion was also discovered during this period. Individual publications about the region came from scholars such as Lanc-koronski, L. Robert and G. Bean until the 1960s. Then Cl. Brixhe started a systematic survey of the region and published about 178 inscriptions in his Le dialecte grec de Pamphylie (=DGP). Documents et grammaire. BIFEA 26, Paris in 1976. This publication was followed by five more, in the last of which I also participated:

- 1) DGP 179-192: Suppl. I, *Études d'archéologie classique* (= EAC) V (1979), 9-16
- 2) DGP 193-225: Suppl. II, *L'Asie Mineure du nord au sud*, EAC VI (1988), 167-234
- 3) DGP 226-242: Suppl. III, *Hellènika Symmikta*, EAC VII (1991), 15-27
- 4) DGP 243-257: Suppl. IV, *Kadmos XXXV* (1996), 72-86
- 5) DGP 258-276: Suppl. V, *Kadmos XXXIX* (2000), 1-56

Pamfuliya lehçesiyle ilgili araştırmalarım, Eski Anadolu Dilleri alanında yürüttüğüm doktora çalışmaları zeminden doğmaktadır. Eski Anadolu Dilleri üzerine yapılan araştırmaların temel iki yönü vardır. Birincisi “Anadolu’ya ait dil gelenekleri nelerdir?”, ikincisi ise “Anadolu’ya ait olmayan, başka bir deyişle Anadolu’ya dışardan gelmiş ve Anadolu’daki çeşitli tarihi evrelerin oluşmasında yer almış dil gelenekleri nelerdir?”.

Anadolu’ya ait dil gelenekleri kökenleri bakımından iki gruba ayrılabilir. Birinci grubun başında Hint-Avrupa kökenli diller vardır. Hititçe (Neşaca), Luvice, Palaca, Trımmi dili (yaygın bir şekilde Lukca olarak bilinir), Şfard dili (yaygın bir şekilde Ludca olarak bilinir), Karca (yerel adını bilmiyoruz) gibi diller bunların arasında yer alır. İkinci grupta Kafkas kökenli Hatti, Hurri ve Urartu dilleri sıralanabilir. Bütün bu diller ilk yazılı hale geçtikleri çağlardan itibaren hep Anadolu’da mevcudiyet bulmuşlardır. Bu nedenle Eski Anadolu Dilleri alanının temel araştırma konularıdır. Anadolu’daki dil gelenekleri arasında daha fazla tartışılan konular kökü Anadolu olmadığı halde Anadolu’ya gelerek burada yeni bir form almış olan dillerdir. Örneğin önemli bir akkültürasyon ögesi olduğu için Akadca’dan söz edebiliriz. Anadolu’da Kaniş (Kültepe) Karumunda ele geçen yazıtların dili Anadolu’ya özgülüşmüş bir Akadca yansıtır. Benzer bir şekilde Anadolu’da yabancı başka bir dil geleneği de Hellence’dir. Hellence adlandırması benim için hem etnik hem de dilbilimsel bir adlandırmadır. Nasıl Türkçe adlandırmasından sadece Anadolu Türkçesini kastetmiyorsak ve Türkiye Türkçesi, Azerbaycan Türkçesi, Kazak Türkçesi ve benzerleri diyorsak, Hellence için de durum budur. Anadolu’da Klasik Atina çağına karşılık gelen dönemde ve öncesinde İyon’lar vardı. Hellenistik ve Roma Çağ’ında bunların dil kimlikleri kaybolmuştur. Bizans ve Yakın Çağ’da İyon’ların yaşamış olduklarını söylemek ise ne tarihi açıdan ne de dilbilimsel açıdan doğrudur. Bize Sami veya Pers geleneğinden İyon’ları kasten, Yunan sözcüğünün geçmiş olmasının bugün ne bilimsel ne kültürel ne de siyasi karşılığı vardır. Hellence’nin İyon, Ayol, Dor ve Pamfuliya lehçeleri Anadolu’ya ait formlara sahiptir. Fakat önemle üzerinde durulması gereken konu Pamfuliya lehçesi dışında kalan diğer lehçelerin Anadolu’daki izolasyonları sorunudur. Her üç lehçe açısından da özellikle belirtilmesi gereken husus bunların yerli Anadolu halkları ile temasının yok denecek kadar zayıf düzeyde kalmasıdır.

Pamfuliya lehçesinin incelenmesinin araştırmalarımız açısından iki önemli yanı vardır. Birincisi “*language change*” olarak adlandırdığımız inceleme konusunun oldukça tipik bir örneği olmasıdır.

My personal interest in the Pamphylian dialect arose from my doctoral studies in ancient Anatolian languages. Studies in ancient Anatolian languages have two aspects: the first focuses on the question ‘what are the language areas of Anatolia itself?’ and the second on ‘what are the language areas that came to Anatolia from outside and partook in the formation of various historical phases in Anatolia?’.

The language areas of Anatolia can be grouped into two as per their origins: the first group is led by the Indo-European languages including Hittite (Nesite), Luwian, Palaic, Termilian (known as Lycian by a wider audience), Sfardian (known as the Lydian by a wider audience) and Carian (its local name is unknown). The second group includes Hattic, Hurrian and Urartian languages of Caucasian origins. All these languages retained their existence in Anatolia as of the time they were recorded in a script; thus, they have been the basic fields of research in ancient Anatolian languages. Among the language areas in Anatolia that are discussed more often are those that assumed a new form following their arrival in Anatolia. For example, Accadian is noteworthy as it is an important element of acculturation: the language of the clay tablets uncovered at Kanesh karum (Kültepe) in Anatolia reflects a form of Accadian peculiar to Anatolia. Similarly, ancient Greek, i.e. Hellenic language, is another language area foreign to Anatolia. The term ‘Hellenic language’ is, for me, both an ethnical and a linguistic naming. Just as we don’t mean only Anatolian Turkish when we say ‘Turkish’, we need to mention the Turkish of Turkey, the Turkish of Azerbaijan, the Turkish of the Kazakhs, etc, the same is valid for the Hellenic language. In Anatolia there were Ionians during and before the period corresponding to the Classical Athenian period. Their language identity was lost during the Hellenistic and Roman periods. To say that the Ionians lived here in the Byzantine and Modern periods is not correct in regard to both historical and linguistic points. The fact that the term ‘Yunan’ for Ionians has passed onto us from the Persian or Semitic tradition does not reflect a political or linguistic nor a scientific point today. The Ionian, Aeolian, Dorian and Pamphylian dialects of ancient Greek have special forms peculiar to Anatolia. However, it must be stressed that the dialects other than the Pamphylian one were isolated in Anatolia. For all these three dialects it must be mentioned that their contacts with the native Anatolian peoples remained very weak.

Study of the Pamphylian dialect has two important aspects for our research: the first is that it sets a typical example for the research field termed ‘language change’.

Pamfuliya lehçesi, dil araştırmaları için tam bir tomografi niteliğindedir. Gelmiş olabileceği kaynaktan, Roma İmparatorluk Çağı'nda erimeye başladığı döneme kadar olan sürede Pamfuliya lehçesindeki değişimleri izlemek olanaklıdır. Bir bakıma Anadolu'nun tek ve biricik Hellen lehçesidir. Bize Anadolu'daki Hellen lehçelerini tartışmak ve mukayese etmek için sağlam dayanaklar sağlamaktadır. Pamfuliya lehçesinin iç dinamiklerindeki çeşitli evreleri bir kenara koyup dil değişimi açısından şunu tartışma konusu edebiliriz: Anadolu'da büyük bir olasılıkla Demir Çağı'nın başında veya devamında ortaya çıkmış çeşitli Hellen lehçelerinin var olduğu söylenmektedir, örneğin Anadolu İyon lehçesi, Anadolu-Ege Ayol lehçesi, Asiya Dor lehçesi gibi lehçeler bu türdendir. Lengüistik açıdan bu lehçelerde bir Anatolizm bulunduğunu söylemek oldukça zordur. Çok çeşitli yorumlar aracılığıyla, örneğin yer adlarındaki eklerin benzer olmasına bakarak belirli bir Anatolizm görmek isteyenler vardır, fakat bir dilin başka bir dile akraba olmasının veya etkileşmiş olmasının çeşitli ve sistemli yanları vardır. Madde adları, çeşitli kült obje adları, metrik ölçüler, ağırlık ölçüleri, şahıs adları ve çeşitli fonetik ve morfolojik konular bunun içine girer. Tek başına bir tanrı adı veya yer adının bir etkileşim veya miras konusu gibi görülmesi, açıkçası, dil inceleme alandan elde edilecek sonuçların hafife alınmasıdır. Bu açıdan İyon veya Ayol lehçelerine baktığımızda sistemli bir etkileşim alanının bulunmadığını görürüz. Peki bu lehçelerde neden bu tür bir etkileşim görülüyor? Bunun iki yanıtı olabilir. Birincisi bu lehçeler Anadolu'daki kalabalık dil alanlarının dışında izole olarak kalmışlardır. İkincisi, bu dil varlıkları belki de zannedildiği gibi Anadolu'nun birinci binyılı erken safhalarına ait şeylerdir. Biz burada bu lehçelerin durumunu tartışmayacağız, ancak Pamfuliya lehçesi modeline bakmaksızın Anadolu'daki diğer lehçeleri bağımsız konular gibi görmenin doğru bir yöntem olmadığını söylemekle yetineceğiz. Neden Pamfuliya lehçesi bir modeldir? Bir modeldir, çünkü yerli Anadolu halklarıyla etkileşimini yansıtan sayısız örnek vardır. Kaldı ki, Pamfuliya bölgesindeki yerli Anadolu halkının adını dahi bilmiyoruz. Luvi veya Luvizm gösteren bir dil alanı söz konusu olabilir. Biz Side'de yerli bir yazı ve dil kullanmış olan insanlara Sideliler diyoruz. Halbuki, buradaki tarihi halkın adını bilmediğimiz için bu adlandırmayı kullanıyoruz. Sideliler kimdi? Sideliler, Luviceye akraba bir dil konuşan bir yerli Anadolu halkıydı. O halde tıpkı Sideliler örneğinde olduğu gibi daha Klasik çağda Pamfuliya'da Luvic veya ona akraba bir dili konuşan yerli bir halk bulunduğunu kabul etmemiz gerekir. İyon ve Ayol lehçelerine baktığımızda, bu lehçelerin etrafında Şfardiya (=Ludiya), Kariya ve Frugiya gibi büyük ve kalabalık halk gruplarının olduğunu görürüz.

The Pamphylian dialect is indeed a tomography for linguistic research as it is possible to follow up the changes to it from its origin down to the Roman period when it began to be assimilated. Indeed, it can be considered the only Anatolian dialect of the Hellenic language and it provides us with strong foundations to discuss and compare the Hellenic dialects in Anatolia. Putting aside the internal dynamics of the Pamphylian dialect, it is possible to discuss the following in terms of language change: it is said that there existed various Hellenic dialects in Anatolia appearing possibly in the early or later part of the Iron Age, e.g. the Ionian dialect of Anatolia, the Aeolian dialect of Anatolia-Aegean, the Dorian dialect of Asia etc. From the linguistic point of view it is difficult to claim that there exists an Anatolism in these dialects. Through a variety of interpretations some scholars wish to see some sort of Anatolism, for example by looking at the similarity of suffixes in the names of localities; however, there are a variety and systematic aspects to the relationship of one language to another with which the former is a relative or the former has interacted. Nouns, names of various cultural objects, measurement units, weight units, proper names and various phonetic and morphological points are included here. Considering a single deity name or a single locality name as the point of interaction or heritage frankly means that the results obtained in linguistic researches are not weighed properly. When we look at the Ionian and Aeolian dialects from this angle, we see that there exists no area of systematic interaction. Then, why is such interaction not observed in these dialects? This may be answered in two ways: firstly, these dialects remained isolated from the crowded language areas in Anatolia; and secondly, these linguistic beings perhaps do not belong to the early phases of the first millennium of Anatolia as has been thought to be the case. However, we are not interested in the state of the dialects here; therefore, we will be content with only saying that it is not a good method to see the other Anatolian dialects as independent topics without considering the model of the Pamphylian dialect. Why does the Pamphylian dialect set a model? It sets a model because there are numerous examples revealing its interaction with native Anatolian peoples. As a matter of fact, the name of the native people living in Pamphylia is not even known to us. It is possible to reach a language area displaying Luwian or Luwism. The people of Side using a native script and language are called 'Sidetians' by us since we do not even know the name of the historical people, who actually lived here. Who were the Sidetians? The Sidetians were a native Anatolian people speaking a language related to the Luwian. Thus, we have to acknowledge

Demek ki, bu Hellen lehçeleri “dil alanında” bu medeniyetlerle temasa geçmemişler.

Pamfuliya lehçesi, yalnızca bu yerli Anadolu substratlarını yansıtmakla kalmıyor, diyakronik ve sinkronik öğeleri de taşıyor. Örneğin diyakronik olarak bu lehçede erken Dor telaffuzunu yansıtan veya Muken diliyle ve Kıbrıs lehçesiyle paydaş sözcükler görülebilir. Sinkronik olarak Pamfuliya’da Ayol’lerin varlığı ve Koynleşme de takip edilebilir. O halde Pamfuliya lehçesi bir modeldir deriz, çünkü “*language change*” olarak bir dilin başına gelen şeyin neden başka bir dilde de görülüp görülmediğini sinama imkanı verir. Aslında, sadece Pamfuliya lehçesi için değil, örneğin Trımmi dili, Karca ve Şfardiya dili için de bu böyledir. Trımmi’liler çeşitli ünvanları ve kült objelerini Perslerden ve Hellenlerden, ağırlıkları sikla’yı (=şekel) da Sami’lerden almışlardır. Doğal olarak, modern veya antik her dilde etkileşimi yansıtan öğeler vardır.

Pamfuliya lehçesi araştırmalarını çalışmalarımız için önemli kılan bir diğer unsur da *tarihi bir perspektif*’in tartışılmasına olanak sağlamasıdır. Bugün 1. binyıl Anadolu Dil Araştırmaları iki boyut arasına bir tenecere gibi sıkışmıştır. Üst tarafta bir Hitit baskısı, ki ben bunu bir tencere kapağına benzetiyorum, alt tarafta ise bir ocak ve burada yanan bir Hellen ateşi. Anadolu dil araştırmaları bu iki kanadın birbirini ikna savaşı şeklinde geçmektedir. Oysa, durum böyle değildir. Neredeyse her Hititolojik kavramın Atina klasik çağında veya Batı Anadolu epikorik çağında bir şeylere karşılık gelmesi gerekir diye bir anlayış doğdu. 2. binyılcılar ne kadar bastırırsa, Küçük Asiya “Romacıları” da o kadar rededer duruma düştüler. Bu topoğrafya için de böyle oldu, diğer kült araştırmaları için de böyle oldu. Bu noktada artık bir mola alma zamanıdır. *Anadolu’da Klasik, Hellenistik ve Roma çağlarında henüz tanımlanamamış, çözülememiş diller mevcuttur ve Anadolu’da her çağda dil izolasyonlarının mümkün olabileceğini gösteren örnekler vardır, örneğin Geç Frug ve Pisidce olarak bilinen Sofular-Timbriada yazıtlarının dili böyledir. Anadolu’da çeşitli dillerin belirli bir arkeolojik kültürle tanımlanmaları koşulu yoktur. Bir dil varlığı olarak bildiğimiz, ancak epigrafik açıdan temsil edilmemiş diller de vardır. Kappadokya dili veya Lukaonca böyledir. O halde bir dil varlığının epigrafik olarak tespit edilmiş olma koşulu da öncelikli değildir.* Bununla şunu söylemek istiyorum: Anadolu tarih incelemelerinde dil olgularının sonucu, ne yazık ki, keramik tasnifi veya everget’lerin soyu soppu kadar dikkate alınmamıştır ve bu durumun tekrar gözden geçirilmesi gereği vardır. Bu tarafımızca Anadolu’daki çeşitli dil inceleme alanlarının *historical-comparative-descriptive methodology* ile ele alınması şeklinde

the presence of a native people in Pamphylia, as exemplified by the Sidetians, speaking Luwian or a related language in the Classical period. When we look at the Ionian and Aeolian dialects, we see that they were surrounded with crowded and large populations of Sfardia (=Lydia), Caria and Phrygia, and we infer that these Hellenic dialects did not have any contacts with these bigger civilisations in the ‘language field’.

The Pamphylian dialect not only reflects these native Anatolia substrates but also contains diachronic and synchronic elements. For the diachronic example, we may propose the words in common denominator with the Mycenaean and Cypriot dialects or those reflecting the early Dorian pronunciation. For the synchronic example, it is possible to follow the presence of the Aeolians in Pamphylia and the influence of koines. Thus, we can say that the Pamphylian dialect is a model because it allows us to test why ‘language change’ is or is not observed in another language. Indeed, this is valid not only for the Pamphylian dialect but also for instance for Terimilian (Lycian), Carian and Sfardian languages. The Terimilians took various titles and cultural objects from the Persians and Hellenes while they took the sikla (=shekel), their weight unit, from the Semites. Naturally, each language, modern or ancient, contains elements that reflect interaction.

The other point that makes the study of the Pamphylian dialect important for my research is that it allows for the discussion of a historical perspective. Today, the studies in the 1st millennium Anatolian linguistic field of research has been stuck, like a pan, between two points: the upper part that forms the lid is the Hittite pressure while there is a Hellenic fire burning on a hearth underneath. The Anatolian linguistic field of research continues like a battle between these two sides, each trying to convince the other. Indeed, the situation is entirely different. Almost a new understanding has been born: each Hittitological concept has to have a corresponding one in the Athenian Classical period or the western Anatolian epichoric age. The more the scholars on the 2nd millennium push forth, the more the ‘Romanists’ studying Anatolia reject. The same is valid for both topographic and cultural studies. However, now it is time to take a break. There still exist undeciphered languages from the Classical, Hellenistic and Roman periods in Anatolia and there exist examples that show that isolations of languages were possible in Anatolia in all periods, for example, the language of the Sofular-Timbriada inscriptions known as Pisidian and Late Phrygian inscriptions. However, there does not exist any rule stating that various languages in Anatolia have to be identified with

anlaşılmaktadır. Projeyi başlatma ve yürütmekteki amaç da budur.

Projenin başlangıç etabı müze depolarında bulunan etüdlük malzemenin tespiti olmuştur. Burada Müze'de bulunan malzemenin listesi verilecektir. İkinci etap çalışmaları teknik olarak başlamamıştır. Pamfuliya lehçesinin sayısız anıtı hâlâ toprak altındadır. Aspendos gibi bir kentte arkeolojik kazılara başlanması ihtiyacı şiddetle duyulmaktadır. Bu kentte yapılacak kazılarla sadece dilbilimsel malzemeye değil, erken dönem keramiklerine de ulaşılması mümkün olacaktır. Keramik malzeme üzerinde sayısı bini aşmış lejantlar İskenderiye'deki Aspendia civarlarında ele geçirilmiştir. Henüz yayımlanmamış olan bu malzemede Anadolu onomastikon'u için oldukça ilginç ve yeni verilerin elde edildiğini Prof. Brixhe ile görüşmelerimizden biliyorum. Pamfuliya'dan ithal edilen bu malzemelerin üretildiği bir ocak veya ona benzer bir yapı bölgede aranabilir. Pamfuliya lehçesiyle kaydedilmiş yazıtlar boyut olarak küçüktür. Genel olarak birbirine benzerler. Bunlarda üst kısımlarında üçgen alınlıklı bir cephe bulunabilir. Genellikle bezenmişlerdir. Bazı yazıtlar kurdela ve rozetle bezenmiştir. Kabartmalı türleri yok denecek kadar azdır. Side Müzesi'nde kabartmalı bir örnek bulunmaktadır. Bean, bu yazıtı daha önce hatalı olarak yayımlamıştı (Bkz. G. E. Bean, 1965, *Side Kitabeleri*, TTK, Ankara, s. 56-57, yazıt no. 153.), fakat doğru okunuşu Suppl. V yazıt no. 259'da yer almaktadır. Gömü yazıtları dışında kalan yazıt örnekleri hemen hemen yok denecek kadar azdır. Syllion (DGP 3) ve Aspendos (DGP 276) kitabeleri lehçenin şimdilik bilinen en uzun metinleridir.

Arazi koşullarına baktığımız zaman, yazıtların Perge, Syllion, Aspendos ve civarından geldiği görülmektedir. Perge ve Syllion'da ele geçen yazıtlar sayıca oldukça azdır ve bu kentlerde Pamfuliya lehçesi konuşan bir nüfus yapılanmasının bulunduğunu öne sürece kadar bir argüman oluşturmamaktadırlar. Bu halkın temel ikamet alanı Aspendos kentidir. Kentin yanı sıra Evrumedon boyunca denize doğru çeşitli yerleşim alanlarında, liman ve tersanelerde (bu tür yapıların varlığı tarafımızca bilinmemekle birlikte, epiğrafi buluntuları Boğazak/Boğazkent yakınlarında bu tür yapıların bulunabileceğini düşündürmektedir) yazıtlar ele geçmektedir. Şimdiye değin yayınlanmış bulunan yazıtların oldukça büyük bir bölümü bölgedeki çeşitli evlerde tespit edilmişlerdir. Bugün bunlardan bir bölümünün akıbeti meçhuldür. Çalışma esnasında tespit edebileceğimiz kadar yazıt fotoğraf ve estampaj çalışmalarıyla kayıt altına alınmaya çalışılmıştır. Henüz bilinen tüm yazıt rakkamına ulaşılmış değildir.

certain archaeological cultures. There exist languages, whose linguistic beings are known to us, but which are not represented epigraphically, for example, the Cappadocian and Lycaonian languages. Thus, the condition that a linguistic being be identified epigraphically does not hold a priority. *What I would like to say is the following: in historical studies of Anatolia, unfortunately the results of linguistic phenomena have not been taken into consideration as much as the ceramics or the family trees of the evergetes have been; and this definitely has to be reconsidered. I comprehend this as the handling of various linguistic research fields together with historical-comparative-descriptive methodology, and this has been my start point and the direction of research in this project.*

In the initial stage, the materials in the depots of the museums were identified, a list of which will be given below. The second stage has not technically started yet. Numerous monuments of the Pamphylian dialect are still buried under earth. It is extremely necessary to initiate excavations at a site like Aspendos. Excavations in this ancient city will yield not only linguistic materials but possibly also ceramics of earlier periods. More than a thousand legends on potshards have been uncovered in Aspendia near Alexandria, Egypt. I have the information thanks to Prof. Brixhe that this unpublished material contains very interesting and new evidence for Anatolian onomastics. A kiln or a similar structure, where these materials were produced in Pamphylia before exporting to Egypt, may be looked for. The inscriptions in the Pamphylian dialect are small in dimensions and they are generally all alike. These may have a façade crowned with a triangular pediment on top and they are generally devoid of decoration. Only some inscriptions are decorated with ribbons or rosettes. Apart from a single example in Side Museum, examples in relief are almost non-existent. This inscription at Side Museum was published incorrectly by Bean (see G.E. Bean, Side Kitabeleri, Ankara 1965, pp.56-57, no. 153); however, its correct interpretation can be found in Suppl. V no. 259. Only a few examples are not funerary inscriptions. Syllion (DGP 3) and Aspendos (DGP 276) are the longest texts in this dialect known to date.

Looking at the geography, it is seen that the inscriptions come from Perge, Syllion, Aspendos and its environs. Inscriptions recovered at Perge and Syllion are very few in number and do not form an argument strong enough to claim there was a population there speaking the Pamphylian dialect. This people mainly settled at Aspendos and beside the city itself, inscriptions from settlements, harbours and dockyards (I personally do not know of

Müzedeki yaptığımız çalışmalarda envanteri çıkarılmış olan malzemenin çok büyük bir bölümüne ulaşılmıştır. Bunlar arasında yayınlanmamış yeni bir yazıt tespit ettik. Bu yazıt diğerleriyle birlikte Suppl. VI olarak yayına gönderildiği için burada fotoğrafı verilememektedir. Yazıt, alınlıksız ve kireç taşından yapılmıştır. Ölçüleri 50x27.5x15.5 cm. şeklindedir. Harf yüksekliği 2 cm.'dir:

Ορομνεω(ς)

Ἀπελόνηυ

Çevirisi: Apelonis'in oğlu Orumnew(s).

Ορομνεω(ς), nom. sing., final –s dezinası kitabeye sığmadığı için atlanmış olmalıdır. Ορομνεύς (96, 254), Ορουμνεύς (90, 123, 152, 177c), Ορουμνεύς (146), Ορομνίφους (91, 107), [Ο]ρουμνεῖφους (36), Ορουμνίφους (60, 189), Ορουμνίφους (117), Ορουμνεῖφους (104, 128, 154, 211), Ορουμνεῖφους (123), Ορουμνίφους (81, 159), Ορομνίφους (254), Ορουμν[έφους] (276) ve [Ορ]ουμνηε(ύ)ς (227) gibi çeşitli fonetik nüans ve kususları tespit edilmiştir. –ευ diftongunun –ew şeklinde yazılması bilinen bir durumdur ve yazıtın erken döneme tarihlenmesine bir kriter teşkil etmektedir. Kanaatimizce İ.Ö. 3-2 yy.'lar arasındaki bir evre tarihleme için uygundur.

Ἀπελόνηυ, Ἀπελόνης (nom. sing., DGP 237) adının yaygın gen. sing.'idir.

Antalya Müzesi'nde bulunan Pamfuliya lehçeli yazıtların yayın ve envanter tespitleri ise şöyledir:

DGP yazıt ve env. no.	Şimdiki envanter no.
1) DGP 66 = 458	405
2) DGP 67 = 459	406
3) DGP 68 = 461	408
4) DGP 69 = 460	407
5) DGP 70 = 463	463
6) DGP 74 = 466	(non vidi)
7) DGP 75 = 441	(non vidi)
8) DGP 76 = 442	389
9) DGP 77 = 445	392
10) DGP 78 = 444	391
11) DGP 79 = 323	279
12) DGP 81 = envantersiz	389
13) DGP 84 = envantersiz	3620
14) DGP 86 = 464	411
15) DGP 87 = 465	412
16) DGP 88 = 471	(413) (non vidi)
17) DGP 89 = 467	414
18) DGP 90 = envantersiz	3622

the presence of such structures; however, epigraphic evidence suggests that such structures might have existed near Boğazak/Boğazkent) along the Eurymedon towards the sea have been uncovered. An important portion of all the published inscriptions were found at homes across the region; thus, it is not known what happened to some. During the course of our work, we tried to document as many inscriptions as possible using photography and typing copy. Yet not all the inscriptions have been covered.

In the work carried out at the museums, we have reached most of the materials catalogued so far and one inscription was identified as unpublished. This unpublished one is in print with Suppl. VI, and consequently we are unable to provide any images here. The inscription is on limestone and does not have a pediment. It measures 50 x 27.5 x 15.5 cm., the height of the letters being 2 cm.:

Ορομνεω(ς)

Ἀπελόνηυ

Translation: Orumnew(s), son of Apelonis.

The final case ending in –s of Ορομνεω(ς), nom. sing., must have been skipped as it did not fit unto the block. Various phonetic divergences and cases attested are as follows: Ορομνεύς (96, 254), Ορουμνεύς (90, 123, 152, 177c), Ορουμνεύς (146), Ορομνίφους (91, 107), [Ο]ρουμνεῖφους (36), Ορουμνίφους (60, 189), Ορουμνίφους (117), Ορουμνεῖφους (104, 128, 154, 211), Ορουμνίφους (123), Ορουμνίφους (81, 159), Ορομνίφους (254), Ορουμν[έφους] (276) and [Ορ]ουμνηε(ύ)ς (227). It is a known issue that the –ευ diphthong is spelled as –ew and sets a criterium for a dating to the early period. We are of the opinion that a dating to the 3rd-2nd centuries BC is appropriate.

Ἀπελόνηυ is the common gen.sing. of Ἀπελόνης (nom. sing., DGP 237).

The following is a list of the inscriptions in the Pamphylia dialect kept at the Antalya Museum and their publications:

DGP inscription and inv. nr.	Present inv. nr.
1) DGP 66 = 458	405
2) DGP 67 = 459	406
3) DGP 68 = 461	408
4) DGP 69 = 460	407
5) DGP 70 = 463	463
6) DGP 74 = 466	(non vidi)
7) DGP 75 = 441	(non vidi)

19) DGP 91 = envantersiz	3621
20) DGP 113= envantersiz	(non vidi)
21) DGP 114= envantersiz	(non vidi)
22) DGP 192= Ali Yılmaz'dan satın alma	2.4.2001
23) DGP 204=Süleyman Cengiz'den satın alma	3.15.90
24) DGP 205=Süleyman Cengiz'den satın alma	1.15.89
25) DGP 244=Durmuş Yılmaz'dan satın alma	2001.14
26) Müze deposunda (yayınsız)	1.13.87

Müze çalışmalarımızın ikinci etabı Sidece kitabelere ayrılmıştır. Sidece kitabeler sayıca azdır ve yayın bakımından bir yenilik sunmamaktadır. Side dilindeki yazıtları bir korpus olarak, J. Nollé, *Side im Altertum. Geschichte und Zeugnisse, I, IK 43*, Bonn 1993'de yer almaktadır, ancak lengüistik bir metodolojiyle ele alınmadıkları için, çözümleme literatürü açısından ilaveler yapılabilir. Bu çalışmanın *Side Dili* başlıklı bir esere dönüştürülmesi planlanmaktadır.

Pisidiya dilindeki kitabeler için bu aşamada çok fazla bir şey yapılamamıştır, çünkü bu dildeki yazıtlar genellikle Isparta Müzesi'nde ve arazidedir. Çalışmalarımızın ilerleyen etaplarında Isparta Müzesi'nde de çalışma imkanı araştırılacaktır. Literatürde bu dile Pisidce denmesi artık bir alışkanlık olmuştur. Oysa biz bölge adından dolayı bu dile Pisidce diyoruz. Bu dildeki yazıtlar Pisidiya'nın genelinde değil, sadece Isparta Aksu yakınlarındaki Sofular'da ele geçmektedir. Buraya yakın bir mevkide Timbriada kenti bulunmaktadır. Bu dildeki yazıtların Timbriada kentiyile olan ilişkisinin açığa çıkarılması gerekmektedir. Halk adını bilmiyoruz. Hiç şüphesiz Anadolu'da dil izolasyonlarının Roma Çağı'nda da mümkün olabileceğini göstermektedir.

8) DGP 76 = 442	389
9) DGP 77 = 445	392
10) DGP 78 = 444	391
11) DGP 79 = 323	279
12) DGP 81 = no inv.nr.	389
13) DGP 84 = no.inv.nr.	3620
14) DGP 86 = 464	411
15) DGP 87 = 465	412
16) DGP 88 = 471	(413) (non vidi)
17) DGP 89 = 467	414
18) DGP 90 = no.inv.nr.	3622
19) DGP 91 = no.inv.nr.	3621
20) DGP 113= no.inv.nr.	(non vidi)
21) DGP 114= no.inv.nr.	(non vidi)
22) DGP 192= purchased from Ali Yılmaz	2.4.2001
23) DGP 204= purchased from Süleyman Cengiz	3.15.90
24) DGP 205= purchased from Süleyman Cengiz	1.15.89
25) DGP 244= purchased from Durmuş Yılmaz	2001.14
26) In the museum depot (unpublished)	1.13.87

The second stage of the museum work was dedicated to the inscriptions in the Sidetian language, which are few in number and do not provide us with a novelty to publish. The Sidetian inscriptions have been published as a corpus by J. Nollé, Side im Altertum. Geschichte und Zeugnisse, I, IK 43, Bonn 1993; however, as they are not handled with a linguistic methodology, it is possible to enhance them through analysis in literature. This work is intended to be published as: 'the Sidetian Language'.

Nothing much could have been done with inscriptions in Pisidian as they are either kept at the Isparta Museum or are still in the field. As our work progresses, Isparta Museum will also be contacted for research. This language is generally known as Pisidian in the literature; however, we call it so from the geographic name of the region. Indeed, the inscriptions in Pisidian are recovered only from Sofular near Aksu, Isparta, not overall from the region of Pisidia. Near Sofular is the ancient city of Timbriada and the connection of these inscriptions with the people of Timbriada must be investigated. The name of this people is not known to us. Undoubtedly this shows that the linguistic isolations could be possible even during the Roman period.